

Рецензија рукописа књиге

Протестантизација Рома југоисточне Србије

Проф. др Драгана Тодоровића

Задовољство ми је да предложим за објављивање рукопис монографије *Протестантизација Рома југоисточне Србије* проф. др Драгана Тодоровића, социолошку расправу у којој се зналачки и тематски кохерентно осветљавају различити друштвени аспекти протестантизације Рома у југоисточној Србији. Главни циљ истраживања које чини предмет ове књиге био је да се утврде обим, структура и последице процеса протестантизације Рома у том региону Србије. Тај циљ је постигнут прикупљањем емпиријске грађе о протестантизацији Рома, анализом искуствених података о процесу њихове конверзије, установљавањем путева те конверзије и одговарајућих фактора који пресудно утичу на тај процес, као и разматрањем последица протестантизације Рома и упоређивања властитих налаза с подацима у Македонији и Бугарској.

У овој студији посебна пажња посвећена је емпиријским проучавањима културе Рома, те њиховим верским обичајима и ритуалима. Географски опсег тих истраживања обухвата град Ниш, јужну и југоисточну Србију (Лесковац, Врање, Књажевац, Куршумлију, Бујановац, Прешево) – урбане, али и руралне средине у којима живе Роми. У новије време су истраживања нишких ромолога проширена и на суседне земље.

Аутор ове књиге, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Нишу, подухватио се једног заиста обимног истраживања за које би, у буџетски раскошним универзитетским центрима, обично били ангажовани читави истраживачки тимови. Још од краја прошлог столећа, у религијском пејзажу Србије присутан је утицај тзв. малих верских заједница, претежно из протестантског миљеа: адвентиста, пентекосталаца, Јеховиних сведока, баптиста, методиста, и др. У Европи, па тако и у постјугословенским државама, протестантске цркве посебну пажњу поклањају етничким мањинама, особито Ромима, који су по конфесионалном пореклу обично православци или муслимани. Тодоровић тврди да је прелазак на протестантизам донео Ромима пуно тога што им је било ускраћено у православљу, католицизму и исламу: достојанство и уважавање, бригу и скрб, наду и перспективу. Посебно је ту индикативна следећа ауторова опаска: „За припаднике других народа Роми од памтивека користе заједнички назив Гаџе, успостављајући јасну границу између ромског и неромског света. Гаџе су Роми на историјском путу пречесто извржавали прогонствима, дискриминацији, етничкој стигматизацији, политичкој, културној и економској маргинализацији, речју, општој друштвеној искључености. Зарад очувања идентитетских одлика и фолклорне баштине, ромски народ издигао је невидљиви зид према спољашњем свету, заправо осмислио је паралелну социјалну структуру, засновану на замршеном систему сродничких односа и строгих правила којима се групна повезаност увек постављала наспрам интереса јединке“.

Тодоровић у својој монографији објашњава како се традиционална ромска култура и религиозност сусрећу са (нео)протестантским хришћанством, које се у верском пејзажу Србије сматра нетрадиционалном верском заједницом: „Наслеђену херметичност и архаичност делимично разграђује динамизам савремености, прожимајући старину нужним иновацијама, али је коренито преображава продирање различитих протестантских учења у ромске махале, које је покренуло процес преобликовања њиховог колективног идентитета“. Да би избегао научну егзотизацију, па и оријентализацију ромске религиозности, аутор описује главне одлике традиционалног ромског система веровања на основу властитих емпиријских, квалитативних увида у духовни живот Рома с различитих локалитета југоисточне Србије. У тај његов методолошки апаратус спадају посматрање с учествовањем и без учествовања (нпр. у верским ритуалима), аудио и видео записи, као и продубљени интервјуи с Ромима верницима и њиховим пасторима. Реч је ту, прецизније, о разговорима са шездесет ромских баптиста, адвентиста, Јеховиних сведока и пентекосталаца у пет округа (27 општина) југоисточне Србије, обављеним у периоду од укупно три месеца.

Драган Тодоровић је сасвим испунио свој постављени истраживачки циљ, како у теоријском, тако и у методолошком погледу. Овде је стога реч о једној изврсној проблемској, социолошкој расправи, књизи у којој се зналачки, систематично проблематизује једна самосвојна, оригинална интерпретативна позиција у односу на феномен протестантизације Рома у Србији. Аутор је поуздан, одмерен и суптилан у својим социолошким анализама и интерпретацијама, а за тако нешто је, пак, потребно богато истраживачко искуство како у факултетском кабинету, тако и на самом терену. С обзиром на тематски, али и теоријски склоп ове књиге, непосреднију корист од њеног читања и тумачења имаће, свакако, ромологија, социологија религије, социологија културе, етнологија/антропологија, као и друге сродне хуманистичке дисциплине. У Србији, али и суседним државама, ова тема, због присуства значајне ромске етничке заједнице, националне мањине, сасвим сигурно задобија на важности и на једном ширем друштвено-историјском и културном плану.

Отуда с особитим задовољством, и без икакве резерве, препоручујем рукопис ове монографије за објављивање.

У Београду,

12.11.2024.

Проф. др Милан Вукомановић

Филозофски факултет

Универзитет у Београду